

ostendunt, saltem exercite, si non reflexe, formalem, ac certam methodum bene discurrendi, quamvis diverso modo, quam regulæ Logicæ. Imo ad regulas Euclidis sepe suas regulas logicas examinat Aristoteles; unde sequendo illas regulas, vel ita dicta elementa, tam parum errabitur, quam parum sequendo Aristotelem.

Ad confir. neg. mi. Definitiones Euclidis tamen sunt bonæ, etsi non observent omnes minutias logicas; conveniunt enim omni, & soli, ac sunt clariores definito, quod satis est: & ad hoc efficiendum major est difficultas in materia, quam suppeditare debet Geometria, quam in forma, quam solam suppeditare posset Logica: suppeditari autem de facto potest a Logica naturali forma sufficienter bona sine omni reflexione ad regulas Logicæ artificialis.

285. Dices. Discursus geometrici debent etiam fundari in principiis logicis: *Dicitur de omni: Dicitur de nullo*: ergo Logica est ad eos necessaria. Resp. 1. retorq. argum. Discursus logici non minus debent fundari in principiis metaphysicis: *Quæcumque sunt eadem in uno tertio, sunt eadem inter se*: &: *Quæcumque distinguuntur in uno tertio, distinguuntur inter se*: ergo etiam Metaphysica erit necessaria ad Logicam. Quare, etsi fundarentur discursus geometrici in principiis logicis, non posset simpliciter dici Logica necessaria ad Geometriam. vide dicta num. 281. Accedit, quod hæc principia facile capiuntur sine Logica artificiali, per solam naturalem.

Resp. 2. neg. ant. nam discursus geometrici fundantur in principiis Geometriæ propriis: *Quæ sunt æqualia eidem tertio, sunt æqualia inter se*: &: *Quæ sunt inæqualia eidem tertio, sunt inæqualia inter se* &c. quæ facile penetrantur, ope Logicæ naturalis, cui se statim prima fronte monstrant evidentia, & si fors ulterius resolvenda, vel reducenda essent, potius reducenda essent ad principia metaphysica: *Quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: *Totum est majus sua parte* &c. quæ tamen quivis mediocris ingenii facile sine Logica, & sine Metaphysica, per solum lumen naturalem agnoscit evidentia.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

De Objecto Logica.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Objectum.

286. **O**bjectum, quod auctores antiquiores sepe vocant *subjectum*, dicitur ab objiciendo; eo quod in eo tanquam in obice sistatur potentia, habitus, aut actus. Si latissime sumatur, est quivis terminus, circa quem versatur potentia aliqua, habitus, aut actus: & sic res possibles dicuntur esse objectum omnipotentis divinæ: si autem objectum sumatur strictiori in sensu (in quo hac præsertim in quæstione loquimur) est terminus, circa quem per suos actus versantur potentie intentionaliter operantes: quales sunt precipue intellectus, voluntas, & suo modo etiam sensus, ac appetitus sensitivus: atque in hoc sensu verum dicitur esse objectum intellectus, bonum esse objectum voluntatis, lux, & color esse objectum potentie visivæ &c.

Dicitur autem 1. aliud objectum *adaquatum*, aliud *inadaquatum*. Illud, seu *adaquatum* est complexum ex omnibus illis, circa quæ potentia intentionalis tota, vel habitus totus versatur: e.g. objectum *adaquatum* Logicæ sunt omnes actus a Logica dirigibiles. Illud, seu *inadaquatum*, est tantum aliqua pars illius complexi, circa quam versatur tantum aliqua pars potentie, vel habitus (si divisibilis sit) e.g. respectu Logicæ objectum *inadaquatum* est syllogismus probabilis, circa quem versatur Topica, quæ est pars habitus logici divisibilis.

287. Dicitur 2. aliud *objectum formale*, aliud *materiale*. Hoc, seu *materiale* communiter dicitur esse id, quod attingitur propter aliud, e.g. respectu statuarie, lapis, qui attingitur propter figuram introducendam: estque duplex *proximum*, & *remotum*: illud est, quod immediate attingitur ab actu, vel potentia, ut color a visu: illud, quod tantum mediate attingitur, ut e.g. si video hominem vestitum, obje-

H 4

ctum

ctum materiale proximum visus sunt vestes, vel potius color vestium: objectum vero remotum sunt substantia vestium, vel etiam hominis.

288. *Objectum formale* communiter dicitur esse illud, propter quod attingitur aliud, e.g. iterum respectu statuarum figura, propter quam attingitur lapis. *Attingi* autem (quod bene notandum) non est tantum quomocumque a potentia, vel habitu cognosci, aut respici; sed respectu potentiarum cognitivarum est *affirmari*, respectu potentiarum appetitarum est *amari*; similiter respectu habituum moralium est *amari*, respectu intellectualium speculativorum est *affirmari*: & respectu habituum practicum quantum ad formam est *in materiam introduci*, quantum ad materiam est *immuvari*.

Hoc objectum formale iterum subdividitur in objectum formale quod, & formale quo. Prius, seu formale quod est id, quod præcipue propter se attingitur, ut e.g. figura a statuarum: posterius, seu formale quo non necessario semper attingitur, sed est ratio, sub qua attingitur objectum materiale, seu quæ reddit materiam capacem, ut attingatur, ut e.g. sculptibilitas ligni, vel lapidis respectu statuarum, quæ formaliter accepta proprie non attingitur a statuarum; quia non introducitur, neque etiam ipsa formaliter accepta immutatur (quia manet semper in ligno suo modo sculptibilitas, & lignum scalpabile) sed tamen reddit lignum, vel lapidem aptum, ut introducatur figura.

Similiter in habitibus moralibus e.g. in iustitia, jus alterius, seu debitum activum, est objectum formale quo; quia sub hac ratione iustitia vult, seu amat solutionem debiti: at illud jus, seu debitum, non est objectum formale quod, neque attingitur; quia hoc debitum non amatur. Potest tamen contingere aliquando, ut objectum formale quod, & formale quo, vel aliquando objectum materiale, & formale quo, realiter identificentur: quo casu deinde duobus identificatis eadem realiter predicata verificari debent.

289. Dicitur 3. aliud *objectum attributionis*, aliud *objectum attributum*. Auctores *objectum attributionis* varie explicant. Quidam, dum agunt de Logica,

intelligunt per objectum attributionis omne opus logicum constans materia, & forma logica: alii intelligunt opus principale habitus: alii opus principaliter intentum ab inventore artis. Mihi videtur a pluribus, & etiam probabilius dici, *objectum attributionis* esse opus illud habitus, quod ex fine primario illius habitus ultimato intenditur, & ad quod alia tanquam ad finem intrinsecum ordinantur: at *objectum attributum* esse illud, quod ab habitu ex fine primario non ultimato intenditur propter se, sed in ordine ad aliud. Sic e.g. in pictoria se habet attritio colorum, dispositio telæ, & penicilli, ac similia, quæ non intenduntur propter se, sed in ordine ad imaginem.

290. Notandum autem hic est 1. quod, licet sæpe in habitibus, præsertim factivis (de quibus numer. 213.) objectum materiale, & formale, sint inter se realiter distincta, (e.g. in statuarum lignum, vel marmor, est distinctum a figura) id tamen universaliter non sit necessarium in omnibus habitibus: sed sufficiat, modo sint distincta formaliter; nam contrarium gratis asseritur, & contra Aristotelem, ut infra videbimus n. 301. & 312. & 321. Et certe in habitu primorum principiorum, quando veritati alicui assentior propter seipsam, eadem veritas simul est objectum materiale, & formale: seu est id, quod affirmatur, & propter quod affirmatur. Sic etiam in Musica objectum materiale, seu sonus, saltem non est adæquate distinctus a recta consonantia, qua de re inferius n. 312.

291. Notandum 2. quod idem objectum materiale eo ipso, quod sit indifferens ad varias formas a variis habitibus practicis introducendas, vel etiam sit indifferens, ut varie consideretur a variis habitibus speculativis, etiam possit spectare ad diversos habitus: sic, quia idem lignum est indifferens, ut ex eo fiat statua, vel navis, vel domus, est objectum materiale statuarum, nauticæ, architectonicæ: sic, quia idem corpus humanum est indifferens, ut sub alia, & alia ratione consideretur a Physica, Mathematica, Medicina, est realiter objectum materiale Physicæ, Mathematicæ, Medicinæ.

Quia tamen in eodem objecto, materiali, e.g. ligno,

gno, vel corpore humano, est multiplex ratio formalis, seu multiplex objectum formale quo, sub quo scilicet idem objectum materiale referatur potius ad hunc, quam ad alium habitum, hinc etiam multipliciter distinguitur formaliter quodlibet tale objectum materiale. Tales rationes e. g. in ligno sunt sculptibilitas respectu statuarie, aptitudo ad fulciendum e. g. rectum respectu architectonicæ.

292. Tales rationes sunt in corpore humano mutabilitas respectu Physicæ, quantitas, seu extendibilitas in longum &c. respectu Mathematicæ, sanabilitas respectu Medicinæ. Imo potest esse respectu ejusdem formæ, sed sub diversa ratione introducendæ, duplex objectum formale quo: e. g. tam ars fusoria, quam malleatoria, introducit eandem formam, seu figuram hominis in argentum, & aurum: attamen utrumque metallum est objectum artis fusorie sub ratione fusibilis, & malleatorie sub ratione ductilis.

293. Quæstio jam est, quodnam sit objectum Logicæ: & quidem ex objecto materiali, & formali completum: quam quæstionem Masius gravem appellat: alii levem existimant: objecta autem, quæ solent assignari Logicæ, sunt voces, operationes mentis, seu conceptus, res, & intellectus: seu potius voces, aut operationes mentis, per artificium logicum rite dispositæ, vel res juxta directionem Logicæ rite cognitæ, aut intellectus per regulas logicas rite operans; nam ista sunt objectum totale, ex materiali, & formali constitutum. Quia tamen ex eo, quod voces, res &c. sint, vel non sint objectum materiale Logicæ, facile infertur, an voces rite dispositæ, res rite cognitæ &c. sint objectum totale, hinc auctores tantum solent querere, an voces, res &c. sint objectum materiale Logicæ; de hoc itaque & nos potissimum nunc agemus: quamvis etiam de formali, ac totali breviter aliquid dicturi sumus.

ARTICULUS II.

Quodnam sit Objectum Logicæ.

294. **D**ico 1. Objectum materiale Logicæ Aristotelicæ docentis (de hac enim controversita auctores communissime ferme usque ad annum 1690. circa quem capere pro objecto assignari voces, sed a comparative paucis. Antiquiores quidem etiam citantur, sed sine sufficienti fundamento. Certe Thomistæ, & Scotistæ adversantur vocibus: & Hurtadus *disp. 1. Log. sec. 3. §. 14.* ait, hanc sententiam nunquam potuisse in scholas inveni. Lynceus *l. 2. tr. 1. c. 2. n. 19.* ait, luce clarius esse, quod Nominales nunquam fenserint, voces esse objectum Logicæ; cum universalia asseruerint constitui per cognitionem: & *c. 3. n. 24.* ait, adeo exploratum esse, quod operationes intellectus, prout subsunt artificio Logicæ, sint objectum materiale ejusdem, ut a nemine, quem viderit, revocetur in dubium.

Suarez vero *tom. 1. Metaph. disp. 1. sec. 4. n. 25.* docet, modos sciendi, quos Dialectica ex proprio munere tradit, stare in operationibus mentis, quæ tamen, ut sint veræ, debeant conformari rebus: postea autem debere explicari vocibus; cum has natura dederit ad explicanda animi sensa. Quos autem adversarii pro se citant auctores, si accurate inspiciantur, parum ipsis favent. Certe Simplicius *comment. in predicam. initio.* docet, Aristotelem tradere artem demonstrandi, & veram rerum cognitionem acquirendi: & Fonseca in *2. Metaph. c. 3. §. 1. sec. 3.* expresse ait, orationem mentalem præcipue pertinere ad Logicam, & præcipue esse ejus subiectum, ipsamque propterea differre a Rhetorica, & Grammatica.

295. Neque adversarii, quando in S. Augustino, vel aliis auctoribus legunt, de verbis agere Logicam, statim existimant, voces significari; nam verbum potius significat conceptum mentis; sic enim habet S. Augustinus *tom. 10. serm. 20. vel in appendice serm. 76. de Sanctis: Scriptura Sancta verbum esse*

esse definiunt, quod intra animi silentium mente concipimus: verbum esse definiunt ipsam cogitationem, qua adhuc intra conscientia secreta retinetur. Quin S. Thomas 1. p. q. 34. a. 1. in corp. sic habet: Primo, & principaliter interior mentis conceptus verbum dicitur: secundario vero ipsa vox interioris conceptus significativa: quem in sensum etiam citat S. Augustinus 1. 15. de Trinir. c. 10.

Sed neque vox disputare necessario significat disputationem externam, ut agnoscit P. Christophorus Rasler, quamvis magnus vocum patronus, in suis *Thesibus* a. 1691. editis, contr. 1. n. 2. certe disputare est differere; nam dicitur quis in utramque partem disputare: quod aliud significare non potest, quam differere: hoc est, rationes pro, & contra proferre, quod per se non fiat in vocibus. Et certe, sicut datur interrogatio interior, qua quis e. g. se ipsum examinat, ita etiam datur disputatio interior, qua quis secum ipso aliquid disserit, disquirat, aut expendit in utramque partem rationes.

296. Prob. conclusio. Quæstio hæc, ut adversarii non negant, est facti, vel potius nominis; queritur enim, quomodo intelligenda sint verba Aristotelis: sed in quæstionibus facti, vel nominis, potissimum attendenda est auctoritas: ergo hæc est etiam in hac quæstione potissimum attendenda: sed hæc longe maior est contraria vocibus, ut habetur *ex n. 294.* ergo ma. est ab omnibus admittenda, & per se claret; si enim nascatur controversia de sensu alicujus legis, & ex una parte stent plurimi docti Juriste, ex altera longe pauciores, nec magis docti, nemo negabit, probabilior esse sensum plurium.

Non autem dicant adversarii, auctores, qui stant pro operationibus mentis, non loqui de Logica Aristotelis, sed de totali; nam, quamvis aliqui recentiores hoc faciant, tamen id profus gratis fingitur de antiquis; antiquiores enim profitentur se discipulos, seu sequaces Aristotelis, atque ejus interpretes, dum ejus textus adducunt, atque dilucidant, dum ejus definitionem syllogismi per orationem amplectuntur, dum regulas ejus syllogisticas explicant &c. nec unquam ullam vel minimam mentionem alterius Logice faciunt &c. Confir. Aristoteles pro aliquo

quo objecto sua Logica statuit demonstrationem, seu syllogismum demonstrativum: at hic non stat in vocibus, sed in conceptibus, seu cognitionibus: ergo. prob. mi. syllogismus demonstrativus est ille, per quem formaliter scimus: atqui per vocalem non formaliter scimus: ergo. mi. est clara, nam scire ex Aristotele 1. *Poster.* 2. est cognoscere causam rei. prob. itaque ma. Aristoteles *loc. modo cit.* sic scribit: *Dicimus autem & per demonstrationem cognoscere: demonstrationem vero dico syllogismum scientialem: scientialem autem dico, secundum quem, eo quod ipsum habeamus, scimus:* ergo per demonstrationem cognoscimus, & per syllogismum scientialem eo ipso, quod ipsum habeamus, hoc est, formaliter scimus; sicut ideo per albedinem murus est formaliter albus; quia eo ipso, quod habeat albedinem, albus est.

297. Nec dicas, Aristotelem non dicere per quem, sed secundum quem; nam *nava* grecum etiam significat per: & Aristoteles immediate præmisit per demonstrationem cognoscere: ac addidit, demonstrationem se dicere (hoc est, per demonstrationem se intelligere) syllogismum scientialem. Insuper, si Aristoteles sensisset, ut adversarii volunt, nos per demonstrationem tantum causaliter scire, non debuisset 1. *Poster. text.* 43. probare, quod per sensum nos sciamus; cum utique sensus etiam sint causa scientia, (id quod ipse Aristoteles probat 1. *Poster. text.* 33.) imo voces non possint causare scientiam, nisi per sensum auditus. Plura argumenta vide apud alios; nobis non videtur hæc quæstio nimium fuse pertractanda.

298. Dico 2. Objectum materiale Logice, saltem primarium, sunt operationes mentis. ita S. Thomas *initio lection. 1. in libros Perihern. item lect. 1. in lib. 1. Poster.* Favent etiam juxta Conimbricenses *quæst. proam. 5. a. 3. p. Porro. in fine.* Scotus cum suis: item Suarez *tom. 1. Metaph. disp. 1. sec. 4. & disputat. 39. initio.* Sfondratus, Comptonus, Oviedo, Giatus, & alii præsertim nostri communissime, quos longum esset referre. Prob. conclusio. Illud est objectum materiale habitus practici, quod ab eo attingitur propter aliud, ut dictum n. 287. sed

fed operationes mentis, sive intellectus, attinguntur ab habitu pratico Logicæ propter aliud, scilicet propter formam, seu rectitudinem in eas introducendam: ergo istæ operationes sunt objectum materiale Logicæ. prob. mi. Logicæ, sive ipsius regulæ, ex primaria sua intentione tendunt ad efficiendos syllogismos, vel etiam definitiones, & divisiones: non autem vocales, saltem primario, ut probatum est n. 296. ergo mentales: ergo regulæ logicæ practicæ attingunt operationes mentis propter rectitudinem syllogisticam &c. adeoque tanquam materiam propter formam.

299. Dico 3. Objectum formale quod saltem primarium Logicæ, est recta dispositio, seu rectitudo, aut directio passiva operationum mentalium. ita communiter ii, qui nobiscum in præcedenti conclusione sentiunt. Prob. Illud est objectum formale quod Logicæ, propter quod ipsa attingit aliud *ex num.* 288. sed Logicæ attingit operationes mentis propter istam rectitudinem, directionem, aut dispositionem passivam: ergo.

Dico 4. Objectum formale quo Logicæ est dirigibilitas, seu rectificabilitas operationum. ita iterum *idem*. Prob. Objectum hoc est ratio, seu aptitudo objecti materialis, ob quam habitus potest circa istud versari: sed hæc ratio respectu Logicæ est in operationibus mentis ista dirigibilitas, seu rectificabilitas: ergo. mi. prob. ideo regulæ Logicæ versantur circa operationes mentis, & ideo Logicæ eas istis applicat; quia sunt aptæ, ut dirigantur, & ad normam syllogisticam &c. rectificentur: ergo.

300. Dico 5. Objectum, seu opus totum Logicæ, sive compositum ex objecto materiali, & formali, nihil aliud involvit præter operationes mentis, & earum rectitudinem, seu rectam dispositionem. ita plerique ex auctoribus supra citatis: ex hoc autem inferitur, nec intellectum, nec res esse partes objecti totalis Logicæ. Prob. conclusio. Habito objecto materiali, & formali, habetur totum objectum, seu opus a Logicæ intentum; quia hoc ex illis constituitur: atqui, habitis operationibus, & earum rectitudine, habetur objectum materiale, & formale: ergo. ma. est elata. mi. probata est n. 298. & 299. & potest ulterius

rius probari negative; nam nulla est necessitas aliquid aliud addendi: & hinc, qui volunt, addi debere res, quæ per operationes mentis cognoscuntur, vel intellectum, qui eas operationes recipit, deberent id positive probare: quod tamen, quia probare non possunt, eorum sententia gratis altera merito negatur.

301. Confirm. Aristoteles 1. *Magnor. Moral.* c. 33. sic habet: *Facientium, & agentium, non idem factibile, & actibile; nam factibilem præter facturam finis superest aliud: sicut domifactiva præter adificationem (cum sit domus effectrix) ipsius finis præter facturam domus est. . . At in eis, quæ sub actionem cadunt. . . præter actionem nullus est alius finis, ut præter cythara modulatum finis non est alius, sed id est finis, exercitium, & actio: ergo in habitibus activis, qualis est habitus cytharizandi, & habitus logicus, præter actionem, exercitium, seu operationem, non datur alius finis, aut opus intentum a tali habitu: ergo non involvantur res, aut intellectus, tanquam partes operis, consequenter neque tanquam objectum materiale.*

302. Nec dicas, Aristotelem hic per habitum activum non intelligere artem, qualis est Logicæ; cum dicat *ibidem: Circa facturam, & quæ in faciendo posita sunt, ars;* nam respondeo, hæc jam præoccupata esse n. 212. Addi potest, Aristotelem statim hic addere: *Siquidem in faciendo potius, quam agendo est artem exercere;* per quæ verba videtur seipsum explicare, quod nempe tantum velit, artem ut plurimum esse habitum factivum, non autem semper. Quando autem dicit, actiones pertinere ad prudentiam, non potest velle, habitus omnes activos esse partes subjectivas prudentiæ; cum habitum cytharizandi inter activos numeret, qui utique non est pars prudentiæ: sed tantam vult Philosophus, tales habitus, quorum exercitium liberum est, posse a prudentia dirigi, quod etiam de habitu cytharizandi, & habitu logico verum est.

303. Dico 6. Objectum attributionis Logicæ Aristotelicæ, saltem primum, est syllogismus mentalis. ita plures antiqui, & recentiores. Prob. Objectum attributionis alicujus habitus ex dictis n. 289. est illud, quod ex fine primario illius ultimato

tenditur, & ad quod alia tanquam ad finem intrinsecum ordinantur: ita se habet respectu Logicæ Aristotelicæ syllogismus mentalis: ergo. prob. iii. imprimis Aristoteles ultimo intendit syllogismum tanquam finem; nam 2. *Elenchor.* 8. cum dixisset, ante se neminem aliquid dixisse de syllogismis, addit, debere suos auditores ob inventum syllogismum se multa prosequi gratia: hoc est, ab iis magnas grates sibi deberi. Quod autem primario saltem intendit Aristoteles syllogismum mentalem, probatur ex rationibus adductis a n. 294. & 298. ubi probatum est, Philosophum primario agere de operationibus mentalibus &c.

304. Prob. 2. Regulæ Logicæ Aristotelicæ omnes ultimo tendunt ad rite conficiendam formam syllogisticam, adeoque pro fine habent syllogismum: imo etiam terminos, & propositiones dirigunt, non, ut in his quiescant, sed ut syllogismus legitimus ex iis construat: quin & in eundem finem materiam syllogismi, tam scientificam in Analyticis, quam probabilem in Topicis, Aristoteles fusc digessit, scilicet, ut quis possit, quemadmodum Philosophus ait 1. *Topic.* 1. *syllogizare de omni proposito problemate*: ergo syllogismus intenditur ultimo ex fine primario Aristotelis, ac ejus Logicæ, & ad ipsum tanquam ad finem intrinsecum alia ordinantur.

305. Intelligitur autem syllogismus, tam probabilis, quam demonstrativus; quia uterque videtur ita intendi, ut Logica in quolibet quiescat, nec ab ea unus ordinetur ad alterum, tanquam ad finem intrinsecum; quoniam enim aliquando videatur intendi probabilis, ut tandem perveniat ad demonstrativum, tamen id non fit, nisi per ordinationem ad istum tanquam ad finem extrinsecum; sicut etiam vicissim quandoque intenditur demonstrativus, ut eo supposito, vel assumpta ejus conclusione, & juncta alia præmissa probabilis, habeatur novus syllogismus probabilis. Accedit, quod forma in utroque syllogismo sit eadem: que tamen maxime, ac præcipue consideratur a Logica; cum materiam saltem sæpius suppeditent alia scientiæ. Quod autem syllogismus probabilis non sit modus sciendi strictæ talis, siue non sit scientificus, non refert;

nam

nam est saltem manifestatio verosimilis ignoti per notius, quod sufficit ad modum sciendi ex num. 56. saltem si non strictissime sumatur: id tamen facile concedo, syllogismum demonstrativum esse objectum principalitatis, ut vocant; quia scilicet est principale opus.

306. Quod autem attinet ad syllogismum sophisticum, hic ab ipso Aristotele excluditur a numero syllogismorum; sic enim habet Philosophus 1. *Topic.* 1. *Reliquus vero litigiosus quidem syllogismus, syllogismus autem non; eo quod videtur quidem ratiocinari, ratiocinatur autem minime.* Similia habet 1. *Elench.* 1. unde hunc non per se intendit docere Aristoteles; neque enim suos sectatores voluit facere contentiosos, & captiosos Sophistas: sed eos docere solutionem sophisticatum, tanquam aliquid necessarium ad cavendas in discursibus fallacias; nam, ut ait 1. *Elenchor.* 2. *Est... sapientis, non mentiri quidem ipsum, de quibus novit: mentientem autem manifestare posse: id est: sapientis non est, syllogismos sophisticos facere, sed eos solvere.* Ex doctrina autem de solutione sophisticatum per accidens quidem etiam disci potuit modus faciendi sophisticata: sed id non contingit ex intentione Logicæ, aut Aristotelis: consequenter hic syllogismus non est objectum attributionis, sed ejus solutio est objectum attributum Logicæ.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

307. **O**bjic. 1. contra 1. conclus. Aristoteles de hoc solo tanquam suo objecto agit. prob. ant. definivit syllogismum per orationem: atqui solus syllogismus vocalis est oratio: ergo hunc solum definivit. prob. min. oratio ex Aristotele 1. *Periherm.* 4. *est vox significativa &c.* atqui solus syllogismus vocalis est vox: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. maj. definivit syllogismum per orationem vocalem. neg. maj. per orationem genericè sumptam, & saltem abstrahentem a vocali, & mentali. conc. maj. & dist.

dist. min. solus syllogismus vocalis est oratio generice sumpta. neg. min. & conseq. ad prob. min. dist. iterum eodem modo maj. & conc. min. neg. conseq. Nec obest huic responso, quod Philosophus aliquando syllogismum demonstrativum vocet orationem doctrinalem; nam *doctrina*, & *disciplina*, & *scientia*, sunt Aristoteli idem 1. *Poster. 1.* unde syllogismus doctrinalis est syllogismus scientificus, seu causans scientiam, qui scilicet formaliter per se ipsum reddit scientificum, seu *secundum quem*, eo quod ipsum habeamus, scimus, ut loquitur Philosophus citatus num. 296.

308. Dices. Per illam orationem definivit syllogismum Aristoteles, quam orationem etiam definivit: sed definivit tantum vocalem: ergo. Resp. dist. maj. per illam orationem definivit syllogismum, quam definivit in se. neg. maj. quam definivit in alio. conc. maj. & dist. proportionaliter min. neg. conseq. Voluit nempe Philosophus a notioribus progredi ad ignotiora; unde in prædicamentis plurima explicavit per ipsas res: in libris perihermenias sæpe egit de vocibus: at principalius postea de conceptibus: quos si aliquando explicat per aliquid nondum in se definitum, supponit, istud, vel jam aliunde notum, vel facile ex alio intelligibile.

Sic 2. *Periherm. 4.* ait: *Sunt hæc, quæ sunt in voce affirmationes, & negationes, nota earum, quæ sunt in anima*: quibus in verbis aperte supponit, dari in anima, seu mente affirmationes: quas, licet voces non sint, tamen non aliter explicat; quia supponit sufficienter cognitæ, vel certe facile intelligibiles per similitudinem cum vocalibus affirmationibus, & vel ex eo, quod, ut prius eodem cap. docet, vocales affirmationes sequantur mentales, atque adeo eas præsupponant.

309. Et par est ratio de oratione mentali, quam etiam Philosophus supposuit sufficienter esse intelligibilem ex oratione vocali. Et certe Aristoteles etiam definitionem (quæ ab ipso vocatur *terminus*) definivit per orationem 1. *Topic. 4.* & tamen ibi intellexit orationem mentalem, quam nunquam in se definivit; nam 2. *Poster. 2.* ait: *Definitio substantiæ quædam cognitio est*: ergo non potest constitui per ora-

orationem vocalem, sed tantum per mentalem. Ex his etiam solvitur objectio desumpta ex partibus syllogismi, nempe terminis, & propositionibus, quos, vel quas tantum vocales definiverit, vel explicaverit Aristoteles; nam responderetur, partes syllogismi (qui est objectum Logicæ primarium) non debuisse necessario explicari in seipsis, sed sufficiens etiam fuisse, si fuissent explicate in alio.

310. Objic. 2. Aristoteles divisit solum syllogismum vocalem: ergo hic solus est ejus Logicæ objectum. prob. ant. divisit syllogismum in demonstrativum, topicum, & sophisticum: sed sophisticum stat potissimum in fallacia dictionis: topicus est disputatorius, adeoque iterum consistens in verbis: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. maj. divisio enim in syllogismum sophisticum est impropria, & analogæ; nam, ut habet ipse Aristoteles, citatus num. 306. syllogismus sophisticus non est vere, sed tantum apparet talis.

Dein etiam neg. min. nam syllogismus topicus etiam est mentalis; neque enim disputatio necessario consistit in verbis ex num. 295. neque etiam omnis syllogismus topicus est disputatorius; nam Aristoteles 1. *Topic. 1.* distinguit inter se syllogizare ex probabilibus, & disputare; cum dicat, se velle tradere methodum ita syllogizandi, ut postea possimus disputationem sustinere. Certe etiam Topicæ objectum esse operationes mentales docet communis auctoritas, quæ in hac questione maximi ponderis est: & consentit Aristoteles, dum 1. *Topic. 9.* ait: *Problema autem dialecticum (id est topicum) est speculatio*: quæ utique est operatio mentis. Quod si tamen contendas, aliquem syllogismum topicum esse vocalem, mea pace sit objectum secundarium Topicæ; nam conclusio nostra expresse loquitur tantum de objecto primario.

311. Dices 1. Aristoteles, dum in *libris Elenchorum* docet, quæ vitia possint inesse syllogismo demonstrativo, vel topico, ut possint vitari, tantum assert vitia dictionis, & similia, quæ in solo syllogismo vocali possunt reperiri: ergo agit tantum de syllogismo demonstrativo, & topico vocali. Resp. om. ant. nam videtur Aristoteles etiam admittere deceptionem

176 *Part. I. Disp. I. Quest. II. Art. III.*
nem sophisticam mentalem, dum i. Elenchor. 6.
ait: Deinde & per se ipsos decipi accidit, quando
in oratione facit considerationem &c. Deceptio enim
per considerationem utique est in mente.

Sed om. ant. neg. conseq. nam Aristoteles pruden-
ter monuit, ut caveremus a fallaciis dictionum, &
similibus, dum adversarii nos vocalibus syllogismis
invadunt, ne ab his decepti præpostere ratiocine-
mur, & syllogismos mentales male apud nos ipsos
faciamus, iisque per pejorem errorem assentiamur.
Unde Aristoteles, ostendendo vitia syllogismi voc-
alis, suppeditavit medium valde utile ad rite for-
mandos syllogismos etiam mentales: non autem
voluit, syllogismum vocalem esse objectum suum
primarium. Sic scilicet magister in arte saltandi
quandoque facit saltus, & motus deformes, ut di-
scipulus doceatur eos vitare: quin tales motus pro-
pterea censeantur esse opus artis.

Dices 2. Saltem Aristoteles indifferenter intendit
syllogismum vocalem, & mentalem: ergo nullus est
objectum primarium. prob. ant. Aristoteles tantum
intendit docere artificium syllogismi, & istud in ter-
minis, ac propositiones capaces introducere: sed
artificii logici æque capaces sunt termini, ac propo-
sitiones vocales, quam mentales: ergo voluit illud
æque introducere in vocales, quam mentales: ergo
æque vocales sunt ejus objectum, quam mentales.
Resp. neg. ant. ad prob. neg. maj. Etiam papyrus
tam est capax formæ calcei, quam corium, quin su-
toria intendat introducere suam formam in papy-
rum; quia sutor habet pro sua materia corium, non
papyrus: & pariter Aristoteles, saltem non prima-
rio, vel æqualiter, intendit suum artificium intro-
ducere in terminos & propositiones vocales (dato
etiam, sed nullatenus concessio, quod æqualis sit in
iis aptitudo ad artificium logicum) quia Aristotelis
materia, saltem primaria, est operatio mentalis,
non autem voces, ex dictis a num. 294. & 298.

312. Objic. 3. contra 2. conclus. Objectum mate-
riale Logicæ debet esse distinctum a formali: sed juxta
nos non esset distinctum: ergo. maj. prob. longe
plures auctores assignant objectum materiale distin-
ctum a formali: sed in hac questione nominis stan-
dum

dum est auctoritate: ergo. Resp. 1. neg. min. nam
recta dispositio, & coordinatio propositionum in syl-
logismum, est distincta, saltem inadæquate, ab ipsis
propositionibus, inter se realiter distinctis: sicut con-
sonantia Musicæ est distincta, saltem inadæquate, a
tonis indifferentibus ad dissonantiam, vel consonan-
tiam. Et hæc responsio sufficit in ordine ad obje-
ctum attributionis, seu syllogismum: quia tamen
videtur argumentum posse urgeri, saltem in actibus
Logicæ indivisibilibus, e. g. in definitionibus, quæ
etiam sunt aliquod opus totum Logicæ, & in qui-
bus indivisibilitas excludit omnem distinctionem rea-
lem formæ a materia; hinc

313. Resp. 2. dist. maj. Objectum materiale de-
bet esse distinctum a formali realiter. neg. maj. di-
stinctum formaliter, sive per conceptum. conc. maj.
& sic dist. min. neg. conseq. Quid sit formaliter di-
stinctum, patebit ex inferius dicendis de distinctione
formali. ad prob. dist. maj. & illi auctores intelli-
gunt per objectum, quod nos intelligimus. neg.
maj. intelligunt aliquid aliud, & quidem diversi di-
versum. conc. maj. & om. min. (quatenus dicit,
hanc esse questionem nominis; cum non quaratur
de intelligentia verborum Aristotelis, sed potius,
supposita ea intelligentia, quaratur, de quo ea verba
predicari possint) neg. conseq.

Lyncæus l. 2. tract. 2. cap. 5. adducit viginti senten-
tias diversas circa objectum Logicæ, quæ tanta di-
versitas nasci non potuit, nisi ex diversa acceptione
objecti: & certe ipse Lyncæus lib. 2. tract. 1. cap. 2.
num. 5. a nobis discrepat in acceptione objecti for-
malis; per hoc enim intelligit omne, quod est pro-
prie objectum, & ut tale ab habitu aliquo modo
respicitur, & hinc admittit, etiam voces esse obje-
ctum formale inadæquatum Logicæ: quod nemo di-
cet, supposita nostra acceptione objecti formalis.

314. Sane complures auctores, præsertim ii, qui
Logicam habitibus speculativis annumerant, ei non
aliter, ac aliis scientiis, objectum assignant, nempe
speculativum, non practicum, quod sit pars operis,
a regulis logicis directi, vel producti, sed quod
sit objectum actuum directorum a Logica: & hinc
pro objecto assignant res, scilicet non pro objecto
præ-

practica, sed speculativa: & sic etiam S. Thomas, quando *lect. 4. in 4. Metaphys.* docet, subjectum, sive objectum Logicæ esse ens rationis, seu res abstractivè cognitas, loquitur de objecto speculativo Logicæ, sive actu suo directorum; quia ibi Dialecticam, seu Logicam comparat toti Philosophiæ, cuius subjectum, seu objectum ait esse ens naturæ: cum Logicæ sit ens rationis: adeoque sicut ens naturæ est objectum speculativum Philosophiæ, ita etiam ens rationis est objectum speculativum Logicæ.

315. Dices. Objectum formale debet introduci in objectum materiale, & nihil introducitur in seipsum: ergo debet esse distinctum a materiali. Resp. 1. omnium juxta dicta *num. 312.* Resp. 2. dist. 1. p. ant. objectum formale debet introduci in objectum materiale physice, seu per introductionem physicam, & realem. neg. ant. debet introduci formaliter, seu per introductionem metaphysicam, & formalem. conc. ant. & dist. sic etiam 2. p. ant. neg. consequ. *Introdutio physica* est productio formæ in subjecto realiter distincto: e. g. si ignis introducat calorem in aquam. *Introdutio metaphysica* est productio formæ in subjecto formaliter tantum distincto, sive per alium conceptum aliter representato. Eodem modo dicendum, objectum materiale debere præsupponi ad formale; non enim debet præsupponi physice, seu realiter, sed tantum metaphysice, seu formaliter, quatenus nempe idem objectum concipitur quasi aliquid sub aliqua formalitate prius seipso: sicut animal in homine concipitur prius rationali: sed de hac conceptione, vel distinctione formali plura inferius a *num. 361.*

Licet autem hæc introductio sit tantum improprie dicta, seu analogica, tamen communiter admittitur hic modus loquendi, sicut admittuntur alii: e. g. dicitur gradus differentialis superaddi gradui generico: item hic præsupponi ad gradum specificum: rursus dicitur genus, & differentia poni in definitione; cum ista quoque sint realiter identificata, & sibi etiam nihil possit superaddi, nec in seipso poni. Quamvis autem Logica non agat de hac introductione formaliter accepta, sive sub his formalibus terminis, agit tamen de ea realiter accep-

p. a,

pta, sive sub terminis æquivalentibus, quatenus agit de productione operationum, (quia ipsa introductio realiter sumpta nihil est aliud, quam ipsa productio) eamque per regulas dirigit, ut producantur operationes recte.

316. Objic. 4. Juxta nos objectum materiale Logicæ essent operationes mentis ut sic, sive præcipientes a rectitudine, & irrectitudine: sed hæc non sunt objectum Logicæ: ergo prob. min. operationes ut sic involvunt conceptum metaphysicum, de quo Logica non agit: ergo. Resp. 1. neg. maj. juxta dicta *num. 312.* Resp. 2. om. vel conc. maj. neg. min. ad prob. dist. ant. operationes ut sic involvunt conceptum metaphysicum in obliquo. conc. ant. in recto. neg. ant. & consequ. Operationes ut sic, quæ diriguntur a Logica, in recto dicuntur operationes, habentes realiter rectitudinem: in obliquo autem dicuntur conceptum abstrahentem a rectitudine, quæ res magis explicabitur infra *num. 365.* ubi de distinctione, & præcisione formali. Eodem modo introductio dicitur in recto productionem operationum rectarum: in obliquo vero conceptum abstrahentem ab identitate rectitudinis tanquam formæ, cum operatione tanquam subjecto. Licet autem Logica non agat de illo conceptu metaphysico abstrahente, agit tamen de ipsis operationibus rectis, earumque productione, quod sufficit.

317. Dices. Operationes ut sic includunt etiam operationes irrectas: ergo etiam hæc erunt objectum Logicæ. Resp. retorq. arg. Animal ut sic includit etiam equum: ergo, si de homine prædicatur genus, seu animal ut sic, prædicatur etiam equus, consequenter ei identificatur, in forma dist. antec. operationes ut sic distributive, vel universaliter acceptæ, includunt etiam operationes irrectas. conc. ant. disjunctive tantum, & particulariter acceptæ, includunt etiam operationes irrectas, tanquam objectum verificationis, de quo loquimur. neg. antec. & consequ. Non omnes, sed aliquæ tantum operationes ut sic, sunt objectum materiale Logicæ, scilicet illæ, quæ realiter sunt rectæ. Ubi nota, regulas quasdam negativas Logicæ habere operationes irrectas pro objecto fugæ, quod hic non curatur: non autem

autem habere eas pro objecto prosecutionis, de quo solo quærimus. Idem contingit in reliquis artibus, quæ omnes etiam habent aliquas regulas negativas.

318. Objic. 5. Vel Logica debet introducere rectitudinem in operationes irrectas, vel in rectas: in neutras potest eam introducere: ergo. prob. min. irrecte sunt immutabiliter tales, nec possunt corrigi: rectæ jam habent rectitudinem: ergo non potest ea primum introduci. Resp. neg. min. & dico, quod rectitudinem debeat introducere in rectas. ad prob. dist. 2. p. ant. rectæ jam habent rectitudinem antecedenter. neg. ant. habent eam per ipsam introductionem, seu potius productionem, a Logica directam. conc. ant. & neg. conseq.

319. Dices. Tertia mentis operatio non est dirigibilis a Logica: ergo juxta nos non esset ejus objectum; cum tamen sit objectum attributionis. prob. ant. tertia mentis operatio, prout distinguitur a secunda, consistit in conclusione: sed hæc non est dirigibilis; quia positæ, seu concessis præmissis, est necessaria: ergo. Resp. dist. ant. tertia mentis operatio ut distincta a secunda non est dirigibilis immediate in se ipsa. om. ant. non est dirigibilis immediate in alio, nempe in præmissis. neg. ant. & conseq. Dixi om. ant. quia infra negabimus, necessariam esse conclusionem in syllogismo probabili: item videtur etiam sæpe liberum esse, ut potius inferatur conclusio directæ, quam indirectæ, & vicissim.

Difficultas major videtur esse circa primam mentis operationem, seu simplicem apprehensionem: sed distingui debent operatio omnium prima, quæ prævertit omnem advertentiam: & alia non omnium prima, quæ jam subjacet alicui advertentiæ rationis; hæc enim a Logica dirigibilis est; quia potest fieri clarior loco obscurioris, definitiva loco non definitivæ &c. neque enim tota perfectio hujus operationis habetur a speciebus claris, vel non claris, sed etiam a directione Logicæ; cum e. g. possint dari species rei valde claræ, quin sequatur apprehensio definitiva &c.

320. Objic. 6. contra 5. conclusionem, qua intellectus, & res excluduntur a ratione objecti Logicæ: incipio autem ab objectionibus, quæ pro intellectu

possint adduci. Illud totum est objectum habitus, quo habito quiescit, & quo non habito non quiescit habitus: sed habito intellectu recte operante quiescit habitus Logicæ, & non habito intellectu recte operante non quiescit: ergo intellectus est objectum Logicæ. Hoc argumento potest eodem modo probari, res esse objectum, modo substituat hęc alia minor: sed habitus rebus recte cognitis quiescit &c. Idem argumentum potest fieri de arte pictoria, quæ etiam non est contenta, nisi artifice recte operante, & rebus recte depictis; ex quo fieri potest aperta ratio argumenti.

Resp. dist. 2. p. ma. quo non habito non quiescit habitus formaliter. conc. ma. quo non habito tantum non quiescit arguitive. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Habitus practicus non est contentus formaliter, illo non habito, quod regulæ formaliter intendunt, tanquam finem intrinsecum, seu opus suum: quod respectu Logicæ sunt operationes rectæ. Habitus autem practicus non est contentus arguitive, illo non habito, ex quo non habito primum arguitur, sive sequitur, quod non habeatur illud, quod regulæ tanquam finem, seu opus intendunt: & sic, si intellectus non bene operetur, aut res non, saltem formaliter, recte cognoscantur, arguitur, sive sequitur, quod non dentur operationes rectæ, quas regulæ requirunt. Dixi *saltem formaliter*; nam non videntur regulæ omnes, præsertim Topicæ, requirere veritatem materiale; unde videtur Logica esse contenta quandoque rebus etiam materialiter male cognitis, & intellectu materialiter male operante.

321. Ob. 7. Subjectum formæ artificialis, ab habitu introducendæ, debet esse physicum: sed nullum datur subjectum physicum formæ Logicæ, quam intellectus: ergo hic est subjectum formæ Logicæ: sed hoc subjectum est objectum materiale: ergo. prob. ma. si sufficit subjectum metaphysicum, seu tantum formaliter distinctum, tunc etiam poterit dici, quod in pictoria subjectum, seu objectum materiale, sit dispositio colorum ut sic, rectitudo autem dispositionis sit objectum formale: hoc est contra communem: ergo.

Resp. 1. neg. mi. nam n. 312. jam ostendimus, in

sylogismo, (qui est opus ultimo intentum a Logica ejusque objectum attributionis) dari distinctionem aliquam physicam inter subjectum, seu objectum materiale, & formale. Si autem argumentum velit, quod debeat objectum materiale semper, aut adæquate, esse distinctum a formali, Resp. 2. neg. ma. nam, licet hoc concedatur in habitibus factivis, non debet concedi in activis; nam in factivis loquuntur regulæ de tali opere, quod involvit materiam ita distinctam: e.g. regulæ pictoriæ loquuntur tanquam de suo opere, non tantum de dispositione colorum, sed de tota pictura, quæ involvit colores indifferentes, & distinctos a forma, seu dispositione colorum.

322. Rursus ex modo loquendi artificum idem colligitur; nam in factivis pictor e.g. ait, suum opus esse picturam, & sutor calceum: quæ opera involvunt materiam, & formam distinctam. At vero in activis cytharædus e.g. non ait, suum opus esse ærem benefonantem, sed tantum pulsationem cytharæ, & musicus ait, suum opus esse, non guttur cantans, sed cantum rectum: in quibus objectum materiale, & formale non semper, aut adæquate, sunt realiter distincta. Similiter Logicus dicit, suum opus esse, non intellectum recte operantem, sed rectam operationem.

Addo, hic non tam attendendum esse ad distinctionem objecti formalis a materiali, quam ad permanentiam, aut transitum totius operis, sive ad id, quod totum opus habituum activorum sit nihil aliud, quam exercitium, & actio; in hoc enim Aristoteles citatur num. 301. potissimum discrimen ponit inter habitus factivos, & activos. Unde, cum etiam Logica sit ars activa, totum ejus opus non est aliquid post exercitium permanens, sed est solum ejus exercitium, & actio: atqui intellectus non est pars exercitii, & actionis, adeoque neque est pars operis logici, nec objectum materiale.

323. Ob. 8. Illud est objectum materiale, quod perficitur, & immutatur a formali: sed ab isto perficitur, & immutatur intellectus: ergo. Confir. Illud est objectum materiale, in quod introducitur formale: sed hoc introducitur a Logica in intellectum: ergo:

ergo. prob. mi. in intellectum introducitur operatio recta: sed hæc est objectum formale: ergo. prob. mi. quod fit ab arte, vel habitu, est tantum forma, seu objectum formale: sed operatio recta fit ab arte logica: ergo. Resp. dist. ma. illud est objectum materiale, quod perficitur, vel immutatur a formali tantum. conc. ma. a toto opere. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Intellectus perficitur ab operatione recta, quæ se sola est totum opus Logicæ.

Ad confir. eodem modo dist. ma. & mi. & neg. conseq. ad prob. mi. dist. iterum mi. operatio recta est objectum formale tantum, neg. mi. est totum opus conc. mi. & neg. conseq. ad prob. min. dist. ma. quod fit, id est, de novo producitur ab habitu factivo, est tantum forma, seu objectum formale. om. vel conc. ma. quod fit, vel producitur ab habitu activo. neg. ma. & dist. mi. & Logica est habitus factivus. neg. mi. est activus. conc. mi. & neg. conseq.

324. Ob. 9. Intellectus disponitur a Logica in ordine ad operationes rectas: sed quod disponitur ab habitu, est objectum materiale: ergo. prob. ma. intellectus rudis sepe habet species ineptas, & contrarias regulis Logicæ, & hæc expelluntur a Logica, & introducuntur aptiores, atque sic disponitur intellectus: ergo. Resp. dist. ma. intellectus disponitur ut artifex. conc. ma. formaliter ut subjectum receptivum. neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq.

Ad prob. ma. conc. ant. & sub priori distinctione conc. vel neg. conseq. Ineptæ istæ species, seu indispositiones, sunt nihil aliud, quam prava intelligentia terminorum, seu regularum, quæ sunt formaliter indispositiones artificis: & hoc contingit in omni arte; nam in omni arte debet ex intellectu expelli mala intelligentia terminorum &c. imò debet etiam intellectus a regulis attingi, & dirigiri; ut artifex, ad quem diriguntur regulæ: quin propterea intellectus sit objectum materiale omnium artium. Quia autem in Logica artifex, & subjectum totius operis, sunt realiter idem, eo ipso, quod disponatur artifex, disponitur etiam per accidens subjectum: & si hoc per accidens jam dispositum est, non est necesse, ut iterum per se disponatur.

325. Dices, Si per impossibile in intellectu potentia productiva esset distincta a potentia receptiva, tamen deberet etiam ista disponi: ergo debet etiam nunc per se disponi. Resp. 1. neg. conseq. Logica non debet tradere regulas pro casu impossibili. Resp. 2. neg. ant. non enim deberet potentia receptiva operis disponi per se ex intentione Logicæ; cum Logica ex fine suo intrinseco non petat operationes recipi, sed tantum produci. Accedit, non sufficere, ut aliquid sit objectum materiale, ejus quamlibet dispositionem; nam quandoque aliqua aliquo modo disponuntur ab arte, vel artifice, quæ tamen, quia non sunt pars operis, neque sunt objectum materiale: sic scriptor disponit calamum, & chartam, & pictor telam, quin ista sint objectum materiale artis scriptoriæ, vel pictoriæ.

Ex quo colligitur, ad hoc, ut subjectum sit etiam objectum materiale alicujus habitus, non sufficere, ut quomocumque realiter sumptum disponatur ab artifice, vel regulis illius habitus, sed requiri, ut disponatur formaliter sumptum per speciales dispositiones, quæ non sunt dispositiones artificis, ut fit in artibus factivis: sic e. gr. pictoria disponit colores, non per explicationem terminorum, aut regularum, quæ concernit artificem, sed per certam attritionem, mixturem &c. quæ concernit colores ut formaliter tales.

326. Ob. 10. Ethica habet pro objecto materiali animam, seu voluntatem: ergo Logica intellectum. ant. prob. Aristoteles id docet 1. *Ethic.* 13. ergo. Resp. 1. om. ant. neg. conseq. Si antecedens est verum, debet Ethica habere regulas directe, & explicitè loquentes, de voluntate tanquam de objecto, quales tamen regulas non habet Logica de intellectu. Resp. 2. neg. ant. Aristoteles, si bene legatur, non loquitur ullo modo de objecto practico Ethicæ, sed de objecto tantum remoto, aut speculativo.

Nam loquitur de virtutibus, quarum aliquas dicit esse intellectuales, alias morales. quæ utique non sunt objectum Ethicæ practicum: & multo minus tale objectum est anima; hinc non ait, Ethicam, seu, ut vocat, civilem debere practice cognoscere animam: sed ait: *Contemplandum igitur etiam civili*

homini de anima est: hoc est: speculative consideranda est natura animæ, & quidem, ut addit: *id horum causa, & quatenus satis est ad ea, quæ hic quærentur*: scilicet, ut bene cognoscantur virtutes, de quibus *ibidem* paulo ante dicit: *Perspicuum est, civilem, quæ ad animam spectant, quodammodo cognoscere oportere*: sicut scilicet artifex frænofactorius debet contemplari equum, cui frænum debet aptari. Nec dicas, *ibidem* Aristotelem addere: *Medici multa circa cognitionem corporis pertractant*: nam responditur, etiam istos habere plurimas speculationes circa corpus humanum.

227. Ob. 11. pro rebus tanquam objecto materiali Logicæ. Juxta Aristotelem Dialecticus agit de rebus omnibus: ergo res sunt objectum Dialecticæ, seu Logicæ. Confir. Objectum Logicæ est veritas: sed hæc involvit non tantum cognitiones, sed etiam ipsas res: ergo. Resp. dist. ant. Dialecticus agit de rebus omnibus per actus directos, tanquam de objecto speculativo. conc. ant. agit per actus elicitos, sive per regulas, tanquam de objecto practico. neg. ant. & conseq. Sic etiam orator agit de rebus omnibus, (nam de omnibus orationes habere potest.) quin tamen res omnes sint objectum materiale Rhetoricæ. Ad confir. dist. ma. objectum Logicæ est veritas concretive, vel quidditative accepta. neg. ma. est veritas denominative accepta. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq.

Concretum accipitur concretive, vel quidditative, quando accipitur secundum omnes partes: e. g. pœna justa, seu conformis delicto, concretive accepta, dicit non tantum pœnam, sed etiam delictum: at denominative accepta dicit tantum id, quod venit in recto, seu quod accipit denominationem, estque sola pœna; nam hæc sola denominatur justa, non autem delictum. Pariter veritas, seu cognitio, aut propositio conformis rei, si concretive accipitur, dicit etiam rem: si autem accipitur denominative, tantum dicit cognitionem, vel propositionem: & hæc sola est objectum Logicæ; alias eodem modo posset probari, regulas esse objectum sui ipsarum; nam etiam objectum regularum est operatio conformis regulis; ad talem enim regulæ dirigunt.

328. Ob. 12. Aristoteles in prædicamentis agit de rebus omnibus: ergo istæ sunt objectum Logicæ. Confir. Logica conformatur conceptus rebus: ergo res sunt ejus objectum. Resp. neg. conseq. Non omne id, de quo habitus in ordine ad alia tractat, est ejus objectum proximum & practicum: sed ad summum est aliquid objectum remotum, seu speculativum, ut patet ex *iii.* 326. Ad confir. om. ant. ob dicta *n.* 320. dist. conseq. ergo res sunt ejus objectum remotum, seu speculativum. conc. conseq. sunt ejus objectum practicum. neg. conseq. Eodem modo pictoria conformatur imaginem e. g. homini, & frænofactoria frænum equo, quin homo, aut equus, sunt objecta practica istarum artium.

329. Ob. 13. Illud est objectum materiale Logicæ, per quod inter se differunt syllogismus demonstrativus, & topicus, seu opus Analytica, & Topica, sed hoc sunt res: ergo. Confir. Res a Logica per cognitionem saltem extrinsece immutantur, licet non intrinsece pericantur: ergo possunt esse objectum Logicæ. Resp. om. ma. neg. mi. Isti syllogismi differunt intrinsece per certitudinem, & evidentiam, non per res. Ad confir. neg. conseq. Non sufficit quævis talis immutatio extrinseca ad objectum practicum; alias etiam pictoria pro objecto haberet omnes res, quas depingendo etiam extrinsece immutat.

330. Ob. 14. Ens rationis est objectum Logicæ: sed hoc involvit res omnes: ergo. Resp. dist. ma. ens rationis physicum est objectum Logicæ. om. ma. ens rationis metaphysicum, vel logicum, concrete, seu totaliter sumptum. neg. ma. & dist. mi. ens rationis physicum, vel metaphysicum involvit res omnes. neg. mi. ens rationis logicum. om. mi. & neg. conseq. *Ens rationis metaphysicum* est ens, quod non potest existere, sed tantum cognosci, vel in se, vel in alio, adeoque non potest habere esse physicum, seu reale, sed tantum esse objectivum, sive aliquo modo in intellectu per aliquam cognitionem. *Ens rationis physicum* est operatio producta a ratione, seu intellectu, *Ens rationis logicum* est terminus secundo intentionalis.

Per istum terminum nostri communiter intelligunt concretum ex re cognita, & cognitione: quid Scoti

tiste intelligant, vel etiam Thomistæ, non est hujus loci examinare: dicemus tamen hac de re obiter aliquid inferius *n.* 656. Jam objectum Logicæ est ens rationis physicum, seu operatio mentis, saltem omnis illa, quæ dirigibilis est ab ejus regulis: item ens rationis logicum est ejus objectum, non quantum ad rem cognitam, sed quantum ad ipsam cognitionem: & eodem fere modo objectum Logicæ est etiam ens rationis metaphysicum, non quantum ad objectum, seu id, quod habet tantum esse objectivum: sed quantum ad cognitionem ejus, in quantum hæc dirigitur a regulis Logicæ.

331. Ob. 15. Idem est objectum instrumenti, & habitus, qui utitur instrumento: sed Logica est instrumentum habituum scientificorum, & horum objectum sunt res: ergo res etiam sunt objectum Logicæ. Confir. Idem est objectum habitus, & principiorum ejus: sed objectum principiorum Logicæ, quæ sunt: *Dictum de omni: Dictum de nullo:* vel, si vis, etiam: *Quæcumque sunt eadem uni tertio &c.* sunt res omnes: ergo res omnes etiam sunt objectum Logicæ. Resp. neg. ma. intellectam de objecto immediato, & practico; nam e. g. ars fabrilis est instrumentum multarum artium (sicut Logica scientiarum) quibus scilicet parat instrumenta, quia tamen habeat idem objectum practicum cum arte lignaria, vel architectonica.

Ad confirm. iterum neg. ma. intellectam de objecto totali; nam principia, præsertim metaphysica habent objectum multo latius, quam habeat Logica: sicut etiam intellectus tanquam potentia multo latius habet objectum, quam habeant ejus habitus, etiam Logica: scilicet principia hæc vagantur per omnes scientias, & sunt applicabilia eorum objectis. Ratio etiam ulterior est, quod principium quodlibet sit præmissa universalis: regula autem sit conclusio inde deducta: hæc autem non debet semper esse æque universalis, ac qualibet præmissa: imo sæpe ratione alterius præmissæ additæ non potest esse ita universalis.

332. Ob. 16. Regulæ ipsæ Logicæ loquuntur de rebus: ergo res sunt objectum materiale Logicæ. prob. ant. hæc regulæ: *Definitio debet explicare natu-*

ram rei: Definitio debet esse convertibilis cum definitio: loquuntur de rebus: ergo. Resp. dist. ant. regulæ loquuntur de rebus tanquam de objecto practico. neg. ant. loquuntur de iis tantum quomodocumque. om. ant. & neg. conseq. ad prob. eodem modo dist. ant. & conseq. Prior regula habet hunc sensum: Definitio debet esse explicatio conformis naturæ rei: adeoque practice in recto attingit solam explicationem, seu conceptum: rem autem tantum attingit in obliquo, & remote, seu speculative: sicut scilicet etiam regula pictoriæ dicitur: Imago debet esse conformis rei depictæ.

Altera regula habet hunc sensum: *Definitio formalis debet esse representatio objecti convertibilis cum objecto definiti formalis: ubi iterum objectum, seu res, tantum venit in obliquo, tanquam objectum remotum, & speculativum. Quod autem regula hunc sensum faciat, colligitur ex eo, quod alias practica non esset, nec ad opus dirigeret; nam definitio objectiva vel definitum objectivum, non fit a Logica, sed præsupponitur: fit autem cognitio, vel representatio: seu fit cognitio representativæ, ut ajunt, convertibilis cum definito.*

DISPUTATIO II.

De Identitate, & Distinctione.

333. **E**xplicatis prima disputatione iis, quæ ad Logicæ prolegomena spectant, ante quæstiones alias, Dialecticæ magis proprias, locus dari hic statim solet disputationi de identitate, & distinctione, quæ ex Metaphysica huc transfertur, ex more jam recepto, & merito introducto; quia, ut jam diximus n. 195. non potest quis, nisi valde difficulter plura argumenta contraria solvere, & præsertim non potest sequentia de universalibus &c. rite intelligere, si non præcesserit notitia de unitate, & multiplicitate, identitate, & distinctione; cum enim ipsum universale sit unum, & multiplex, non poterit istud scientificè cognosci ab eo, qui non prius penetraverit, quid sibi hi termini velint.

QUÆ-

QUÆSTIO PRIMA.

De Unitate, & identitate.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Unitas.

334. **S**Uarez tom. 1. *Metaphys. disp. 4. 5. & 6.* latissime hanc rem pertractat: nos breviter, quæ necessaria sunt, perstringimus. Aristoteles 5. *Metaphys. text. 11.* sic habet: *Unum ea dicuntur, quorum ratio, quod quid erat esse dicens, indivisibilis ad aliam est, quod quid erat esse rei significantem: id est: illa sunt unum, quæ habent eandem indivisibiliter definitionem: sed hæc unitas est tantum specifica, qua ratione Petrus, & Paulus sunt unum specie: quin S. Thomas lect. 7. in 5. *Metaphys. in hunc locum ait, bovem, & equum esse unum genere: quod verum est; habent enim unitatem aliquam, seu convenientiam in genere, sive in animalitate; quamvis forte non habeant unitatem ab Aristotele hic descriptam; cum non conveniant in tota ratione quidditativa, quæ est species.**

335. Paulo autem inferius addit Philosophus descriptionem, seu definitionem unitatis magis universalem, dum ait eod. text. *Universaliter namque, quotcumque non habent divisionem, quatenus non habent, eatenus unum dicuntur: ex quo textu communiter inferunt, quod unitas formalis sit indivisio rei in plura ejusdem rationis; unde, si unitas est individualis, est indivisio rei in plura ejusdem rationis individua: sic Petrus est unus homo; licet enim sit divisibilis in corpus, & animam, non tamen est divisibilis in plures homines.*

Hinc Unum communiter definitur *indivisum in se, & divisum a quolibet alio: quoniam posteriores particule videri possint non necessaria; si enim est indivisum, hoc est, indistinctum in se, necessario debet esse divisum, seu distinctum ab alio ejusdem rationis (alias enim esset divisibile, seu distinguibile in duo ejusdem rationis) atque adeo indivisum in*

I 5 se,